

ברכות המגילה

10. שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק א סימן קצ
 וזה שבפורים מברך גם ביום על הנס אף שאינו מברך זמן להרמב"ם צריך לומר דלענין ברכת הנס כו"ע מודו דלילה לא נחשב כלום לגבי יממא והוי כבירך שלא בשעת פרסום הנס כסברת התוס' והרא"ש במגילה דף ד', ורק לענין זמן פליג הרמב"ם וסובר דמ"מ הא בירך בשעת התחלת המצוה ולא גרע מבירך זמן בחול בשעת עשיית הסוכה דיוצא ידי זמן דסוכה, וא"כ ה"נ הא בירך בשעת עסקו במצות מגילה אף שאינה עדיין עיקר המצוה, וזהו סברת הרמב"ם בפורים,

ברכת הרב את ריבנו

11. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כא עמוד ב
 לאחריה מאי מברך? ברוך אתה ה' אלקינו מלך העולם הרב את ריבנו, והדן את דיננו, והנוקם את נקמתנו, והנפרע לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו, ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם. רבא אמר: הא-ל המושיע. אמר רב פפא: הלכך נימרינהו לתרווייהו: ברוך אתה ה' הנפרע לישראל מכל צריהם הא-ל המושיע.

12. חידושי הריטב"א מסכת מגילה דף כא עמוד ב
 ותמיה לן למה פותח בברכה זו בברוך, שהיא סמוכה לחבירתה לברכה [ש]קודם מגילה, שאפי' הברכה הסמוכה לברכה קצרה חשיבא סמוכה כדאיתא בירושלמי (ברכות פ"א ה"ה), וכי תימא כיון דתליא במנהג פותחת בברוך והרי ברכה אחרונה של הלל שתלוי במנהג כדאיתא במס' סוכה (ל"ט א') ואפ"ה אינה פותחת בברוך מפני שסמוכה לברכה ראשונה שלפני הלל, ודין הוא דהא כל היכא דאמרי לה סמוכה היא לעולם, וי"ל שברכה זו אינה על המגילה אלא ברכה של שבח על הנס

13. טור אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצב
 וב"ה ז"ל כתב מסתברא כיון שברכה אחרונה במנהגא תליא מילתא אין לגעור במי ששח בקריאתה דלאו הפסקה היא אלא בקריאה תליא מילתא ואינו נראה דכיון שהוא מברך צריך שלא להפסיקו דמאי נפקא מינה דתלי במנהגא סוף סוף הוא מברך:

14. בית יוסף אורח חיים סימן תרצב
 ומ"ש רבינו ואינו נראה דכיון שהוא מברך צריך שלא להפסיק וכו'. אינה טענה דכיון שאינו מחוייב לברך לבסוף נמצא שברכה זו לא שייכא אמגילה אלא הרי הוא כמשבח ומודה על הנס וכמו שכתב הר"ן (יב. ד"ה ברוך) והילכך אינה ענין למגילה לומר שלא יפסיק בקריאתה מיהו

15. שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצב סעיף א
 ולאחריה נהגין לברך: הרב את ריבנו וכו'. אם לא בירך לא לפניו ולא לאחריה, יצא. הגה: ונהגו לומר בלילה: אשר הניא, אבל לא ביום (כל בו וב"י בשם א"ח).

ברכת הרב את ריבנו בציבור

16. בית יוסף אורח חיים סימן תרצ
 כתב המרדכי (סי' תשפב) בשם ר"ג יחיד הקורא את המגילה לא יברך לא לפניו ולא לאחריה דאמר רב אסי מגילה בעשרה וכיון דצריך עשרה יחיד לא מיחייב לקרות דהיכי מברך הא הוה ליה מוציא שם שמים לבטלה וכן כתב בארחות חיים (שם) שכן דעת מקצת גאונים ושהר"מ כתב שמברך אפילו ביחיד עכ"ל ומתוך מה שנתבאר יתבאר לך שדעת כל הפוסקים חוץ מבעל הלכות גדולות היפך דעת המרדכי הילכך נקטינן כדברי הר"מ שמברך אפילו ביחיד

17. בית יוסף אורח חיים סימן תרצב
 כתוב בארחות חיים (הל' מגילה אות ו) אף על גב דאין חותמין בשתיים (ברכות מט.) הני שתיים שייכי אהדדי ואין תשועה שלמה [מן האויבים] אלא בשתייהן אחת שנפרע לנו מאויבינו ואחרת גדולה מזו שהושיענו מידם ולא נפקד ממנו איש כדכתיב (אסתר ט ב) ואיש לא עמד בפניהם. וכתוב עוד שם (אות ז) ירושלמי לא אמרו ברכה לאחריה אלא בצבור:

1. תלמוד בבלי מסכת מגילה דף כא עמוד ב
 לפניו מאי מברך? רב ששת מקטרוזיא איקלע לקמיה דרב אשי, וברך מנ"ח (על מקרא מגילה, ושעשה נסים, ושהחיינו.).

2. מרדכי מסכת מגילה פרק מגילה נקראת רמז תשפא
 חייב אדם לקרא המגילה בלילה ולשנותה ביום פי' רשב"ם דאין צריך לברך זמן ביום כיון שכבר בירך בלילה ור"ת אומר דגם ביום יש לברך זמן דעיקר מצות קריאתה ביום

3. רמב"ם הלכות מגילה וחנוכה פרק א הלכה ג
 מצוה לקרות את כולה, ומצוה לקרותה בלילה וביום, וכל הלילה כשר לקריאת הלילה, וכל היום כשר לקריאת היום, ומברך קודם קריאתה בלילה שלש ברכות ואילו הן:

4. בית יוסף אורח חיים סימן תרצב
 וטעמו כדאשכחן בסוכה שמברך שהחיינו בלילה ואינו חוזר לברך ביום (סוכה מו.) וכן פשט המנהג: שח באמצע קריאת מגילה

5. דרכי משה הקצר אורח חיים סימן תרצב אות (א)
 והמגיד משנה (פ"א ה"ג) כתב דבמקומו נהגו לברך אף ביום וכן אנו נוהגין. כתב הגהות אשר"י פרק ג' דמגילה (ס' א) ושפיר דמי שראובן יברך לפניו ולאחריה ושמעון קורא והכי איתא בתוספתא (פ"ב ה"ב ועי' ירושלמי ריש פ"ד):

6. שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצב סעיף א
 הקורא את המגילה מברך לפניו ג' ברכות: על מקרא מגילה, ושעשה נסים, ושהחיינו; וביום אינו חוזר ומברך: שהחיינו; הגה: וי"א דאף ביום מברך: שהחיינו (טור בשם ר"ת והרא"ש והמגיד), וכן נוהגין בכל מדינות אלו; ואחד יכול לברך ושני קורא (הגהות אשרי' פ"ג); ולאחריה נוהגין לברך: הרב את ריבנו וכו'. אם לא בירך לא לפניו ולא לאחריה, יצא. הגה: ונהגו לומר בלילה: אשר הניא, אבל לא ביום (כל בו וב"י בשם א"ח), ואין לברך אחריה אלא בצבור.

7. משנה ברורה סימן תרצב ס"ק א
 (א) ושהחיינו - ונכון לכיון בברכת שהחיינו גם על משלוח מנות וסעודת פורים שהם ג"כ מצות ויודיע זה להש"ץ המברך דבעי כונת שומע ומשמיע. ויכין זה בברכת שהחיינו דיום כי זמנם ביום ומי שאין לו מגילה לא יברך שהחיינו על משלוח מנות וסעודה דזהו דבר הנהוג בכל יום ובכל שבת ויו"ט [מ"א] וי"א דראוי לברך זמן על היום מפני תקפו של נס שהיה בו וכיון דמזמן לזמן קאתי הרי הוא ככל מועדי ד' שמברכין עליהן זמן ועיין בבה"ל אכן אם היה לו מגילה בלילה וברך אז שהחיינו לכו"ע א"צ שוב לברך ביום אם אבל קורא את המגילה יברך אחר הברכות משום ברכת שהחיינו שאין האבל מברך להוציא רבים בברכת שהחיינו והאבל יקרא את המגילה:

8. תשובות והנהגות כרך א סימן תד
 במ"א (תרצ"ב) כתב כשמברך שהחיינו ביום יכוין גם על סעודת פורים ומשלוח מנות, ולא הזכיר מתנות לאביונים, נראה טעמו הואיל וכל השנה חייב בצדקה ואין הבדל בין צדקה של פורים לצדקה של אחרי פורים, לכן אין ברכת שהחיינו על זה, דלא ניכר המצוה שיהא שמח בה. משא"כ במשלוח מנות וסעודת פורים דמינכרא מצותן בפורים ויש להם הלכות מיוחדות משא"כ ביום טוב, ודבר חידוש איתא בפמ"ג שהש"ץ צריך לכיון להוציא בברכת שהחיינו. ואף שחייב בשהחיינו מצד מגילה לדין שנוהגין לברך ביום, כיון שמברך לסעודה ומשלוח מנות צריך המוציא לכיון על כך

9. כף החיים ס"ק ד
 ומיהו להרמב"ם והמחבר דביום אין מברך שהחיינו מכוון בשהחיינו דלילה לצאת גם משלוח מנות ומתנות לאביונים אעפ"י דלאו זמנה בלילה.

18. רמ"א אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצב סעיף א
ואין לברך אחריה אלא בצבור.

19. פסקי תשובות אורח חיים סימן תרצב אות ד

רמ"א: ואין לברך אחריה אלא בצבור. והטעם דכיון שאין הברכה שייכת למגילה אלא היא ברכת הודאה משום פרסומי ניסא, לא נתקנה אלא בצבור שיש פרסום ולא ביחיד

20. מאמר מרדכי סימן תרצב ס"ק ד

אלא בצבור כ"כ הא"ח בשם הירושלמי הביאו מרן ז"ל וכו"כ הכלבו ע"ש והמנהג פשוט לברך אותה אף ביחיד וכבר ראיתי להרב השיירי ז"ל שתמה על מרן ז"ל לעיל ס"ס תר"ץ דמדבריו שבב"י שם משמע דגם יחיד מברך אותה וכ"מ מדברי הטור כאן ומדברי ש"פ והלכך לא הוה ליה להביא דברי הא"ח בסי' זה בלי שום חולק י"ע ע"ש ונראה דמש"ה השמיט דברי הא"ח ז"ל בש"ע וע"ל ס"ג:

21. בן איש חי שנה ראשונה פרשת תצוה - הלכות פורים סעיף יג

הקורא יחיד יברך גם ברכה אחרונה של המגילה, וכנז' בברכי יוסף ועיין מל"ח ס' ל"א אות ק"ח יע"ש, וכן המנהג פה עירנו, וכן ראוי לנהוג בכ"מ, ולא יאבד היחיד ברכה יקרה זו:

22. שו"ת יחוה דעת חלק א סימן פח

בסיכום: יחיד הקורא מגילה לבני ביתו, יברך לפניו כל ברכות המגילה להוציא את בני ביתו ידי חובתן, אבל לאחריה אין לברך אלא בצבור. לכן מיד אחר המגילה יאמר כנהוג על פי התוספות (מגילה ז' ע"ב) בשם הירושלמי, ארור המן, ברוך מרדכי, ארוה זרש, ברוכה אסתר וכו'. והשי"ת שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, כן יעשה עמנו לטובה אות, ישועות ונפלאות, ויקבץ נפוצותינו מארבע פיאות, ויקרב קץ הפלאות. וימי הפורים האלה לא יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם אמן.

23. שו"ת אור לציון חלק ד פרק נד - דיני קריאת המגילה אות יא

יא. שאלה. הקורא את המגילה ביחידות, האם מברך עליה לפניו או לאחריה.

תשובה. הקורא את המגילה ביחידות, מברך לפניו. ולאחריה, אם רוצה לברך בשם ומלכות, רשאי לברך, ואם רוצה להחמיר, יברך בלא שם ומלכות.

24. ילקוט יוסף מועדים מהלכות מקרא מגילה סעיף יט

יט. יש אומרים שאבל בתוך י"ב חודש לאב או לאם, ובתוך שלשים לשאר קרובים, לא יקרא המגילה בצבור, מפני ברכת שהחיינו שנאמרת בשמחה, והאבל אסור בשמחה. ויש חולקים ואומרים שהאבל רשאי לקרות המגילה בצבור ולברך שהחיינו. והעיקר כסברא אחרונה. ואפילו להמחמירים אם האבל הנ"ל הוא שליח צבור קבוע בבהכ"נ ואין בבהכ"נ בקי בקריאת המגילה כמוהו יכול לקרות המגילה בצבור עם כל הברכות. וכשקורא האבל לעצמו, או שקוראה בביתו להוציא הנשים י"ח לכל הדעות רשאי לברך גם שהחיינו בקריאתו

האם במניין נשים מברכים הרב את ריבנו

25. שולחן ערוך אורח חיים הלכות מגילה ופורים סימן תרצ סעיף יח

מגילה בי"ד ובט"ו צריך לחזור אחר עשרה, ואם אי אפשר בעשרה קורים אותם ביחיד. הגה: ויש להסתפק אם נשים מצטרפות לעשרה.

26. משנה ברורה סימן תרצ ס"ק סג

(ג) אם נשים וכו' - דאפשר דכיון דהוא רק משום פרסומי ניסא סגי אף בנשים ועיין בפמ"ג דמדלא הזכיר הרב קטנים משמע דס"ל דקטנים בודאי אין מצטרפין לעשרה דלאו בני חיובא נינהו וחיובן הוא רק מטעם חינוך:

27. שו"ת יביע אומר חלק ח - אורח חיים סימן נו

אולם כל זה לצרף הנשים למנין עשרה עם אנשים. אבל כשיש עשר נשים, בלי שום צירוף, כיון שהטעם שברכה אחרונה צריכה צבור, היינו משום פרסומי ניסא, וכו"כ הערך השלחן (ס' תרצב ס"ה) שהטעם של הירוש' שאינה נאמרת אלא בצבור, שכיון

שאינה שייכת למגילה, שלכן פותחת בברוך, הרי היא ברכת הודאה על הנס, ולכן לא נתקנה אלא בצבור שיש בהם משום פרסומי ניסא, משא"כ ביחיד. ע"ש. הילכך כל שיש עשר נשים איכא פרסומי ניסא שפיר ומברכות לאחריה.

28. שו"ת יביע אומר חלק ח - אורח חיים סימן נו

ובימים האלה זה כמה שנים הנהגתי בס"ד בשכונות רבות בירושלים שאחר קריאת המגילה בבהכ"נ לאנשים, כעבור שעה באות הנשים בהמוניהן לבהכ"נ, ושליח צבור קורא להן את המגילה בדקדוקיה וטעמיה, ומברך להן לפני המגילה ולאחריה. וזאת בהסתמך על הוראתי בקול סיני בשם הרב משחא דרבותא, וע"פ הטעם הנ"ל. וכעת ראיתי במקראי קודש להגרצ"פ פראנק (הל' פורים ס' לה) שנסתפק בדיון זה, אם יש דין צבור על עשר נשים, שיוכלו לברך אחריה.

29. הליכות שלמה תפילה פרק כג דבר הלכה ג

ואפילו אם יש עשר נשים לא נהגו לברך הרב את ריבנו

30. הליכות שלמה מגילה פרק יט הלכה ו

אין היחיד מברך ברכת הרב את ריבנו, אף אם כינס עשרה לשמוע קריאתו

